

هر سخن کنز دل بر آید لاجرم بر دل نشیند

ساعتی با مشاوران

ناهید ابراهیمزاده

نشانه آن است که مدیران و مسئولان وزارت آموزش و پرورش اهمیت موضوع مشاوره را در تأمین بهداشت روانی دانش‌آموزان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی درک کرده‌اند.

اما به خوبی می‌دانم که در حال حاضر مهم‌تر از کمیت مشاوران، مسئله کیفیت و اثربخشی به فعالیت‌های راهنمایی و مشاوره در مدرسه است. این سؤال همواره مطرح است که چگونه می‌توان این مجموعه را به حداکثر توان و ظرفیت رساند؛ به نحوی که بتوانند

مأموریت و رسالت خود را به درستی انجام دهند.

سازمان‌های اثربخش اطلاعات خود را پیوسته به‌روز می‌کنند. به علاوه، می‌کوشند مسائل خویش را به طرق مختلف، کشف کنند و با تهیه و اجرای برنامه‌های مؤثر، درصد حل آن‌ها برمی‌آیند.

مجله رشد مشاور مدرسه در مسیر تحقق بخشیدن به اهداف آموزشی، اطلاع‌رسانی و تحلیلی خود و کمک به ارتقای علمی و تقویت مهارت‌های حرفه‌ای مشاوران، توجه به مسائل و مشکلات سازمانی آن‌ها را که به‌طور مستقیم بر کیفیت خدمات مشاوره‌ای تأثیر می‌گذارد، در اولویت قرار داده و امیدوار است که با انعکاس این موانع به مراجع ذی‌ربط، گامی در جهت بهبود وضعیت موجود بردارد. به همین منظور، اعضای شورای برنامه‌ریزی مجله در تاریخ

اشاره

هر بار که دانش‌آموزی از این سرزمین پهناور در عرصه رقابت‌های داخلی و خارجی می‌درخشد و خبر موفقیتش در صدر اخبار رسانه‌ها قرار می‌گیرد، از خود می‌پرسیم آیا او در مدرسه‌ای تحصیل می‌کند که در کنار مدیر، و معلمان، مشاور هم حضور دارد؟ زمانی هم که دانش‌آموزی ترک تحصیل یا اقدام به خودکشی می‌کند و یس‌بی‌رحمانه مورد تعرض و آزار دیگران قرار می‌گیرد، باز هم این سؤال را از خود می‌کنم که آیا در مدرسه وی علاوه بر مدیر و معلم، خانم یا آقای مشاور هم حضور داشته و اگر حضور داشته است، آیا دانش‌آموزان می‌توانسته‌اند به موقع و در فرصت‌های مناسب به او اعتماد کنند، با او درد دل کنند، احساسات و عواطف خود را بیان نمایند و از راهنمایی‌ها و کمک وی برای مواجهه صحیح با مسائل و مشکلاتشان بهره‌مند شوند؟

در پاسخ به این سؤال‌ها، زمانی که می‌شنوم ۱۷۰۰۰ نفر مشاور در مدارس کشور در شهرها و روستاها فعالیت می‌کنند، امیدوار می‌شوم که این سپاه عظیم می‌تواند در کنار سایر کارکنان مدرسه قدم‌های مثبتی برای رشد و موفقیت دانش‌آموزان بردارد. مطمئناً اختصاص یافتن این تعداد نیروی انسانی به فعالیت‌های مشاوره‌ای،

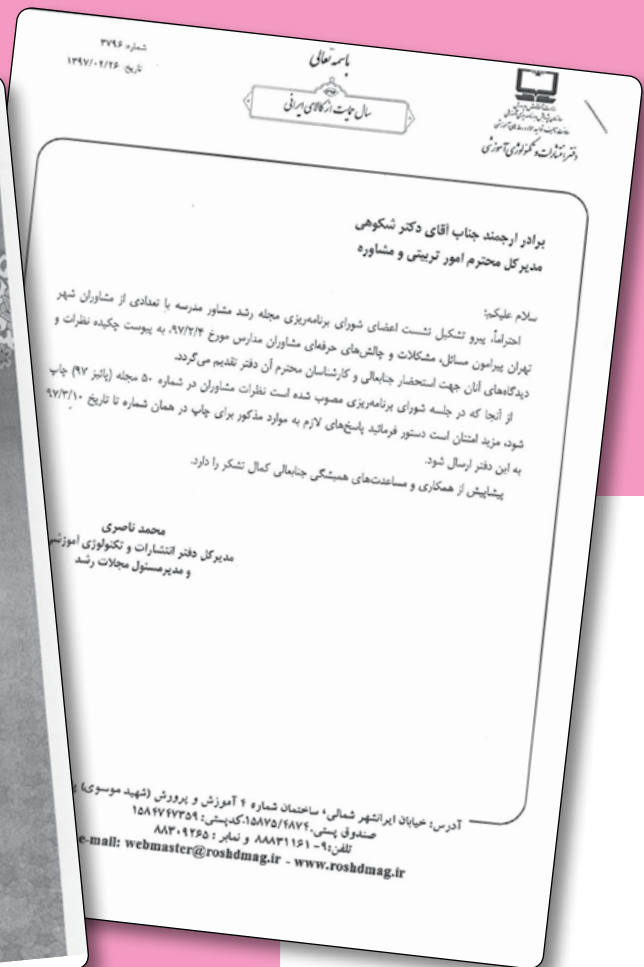
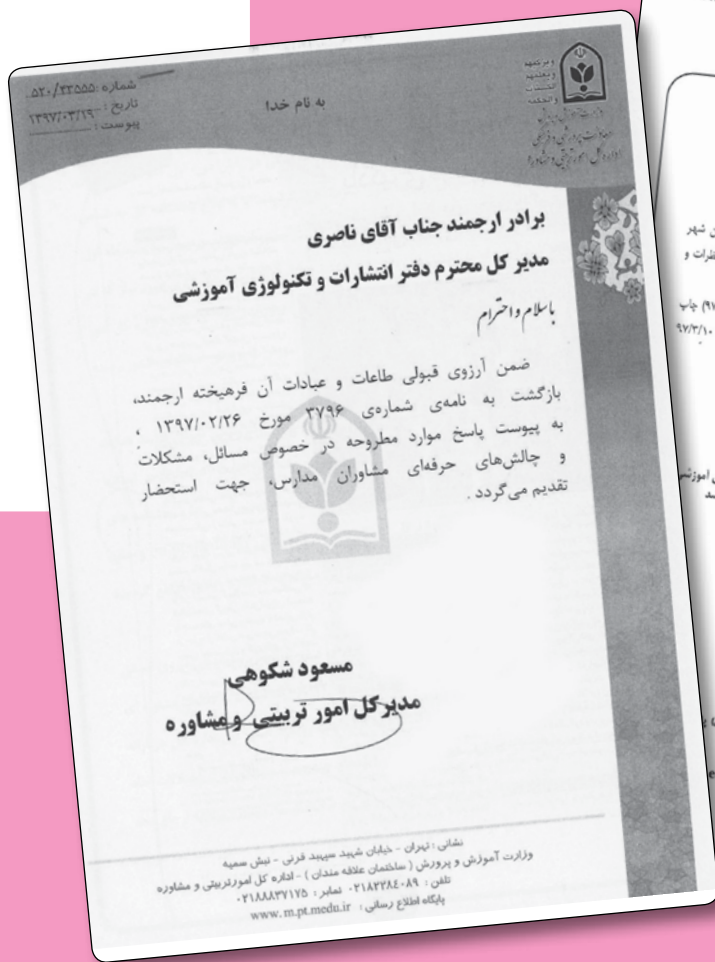
– با چه چالش‌ها و مشکلاتی روبه‌روید و در نهایت، چه کارها و فعالیت‌هایی را در مدرسه می‌توانید انجام دهید که در حال حاضر عملاً انجام نمی‌دهید».

وی در ادامه سخنان خود افزود: «ما سعی می‌کنیم مجموعه نظرات و دیدگاه‌های شما را به صورت مواد پیشنهادی در جلسه‌ای به جناب آقای بطحایی ارائه کنیم تا ایشان هم نظرات خود را مطرح نمایند. مطمئناً دیدگاه‌های ایشان در سیاست‌گذاری بخش‌های مسئول از جمله اداره کل مشاوره مؤثر خواهد بود».

در ادامه، مشاوران به سؤال‌های مطرح شده پاسخ دادند. این پاسخ‌ها پس از دسته‌بندی، عیناً به اداره کل امور تربیتی و مشاوره ارسال شد. جوابیه آن حوزه نیز جهت اطلاع مخاطبان گرامی در ادامه درج می‌شود.

- مشکلات ناشی از کمبود امکانات و تجهیزات به‌ویژه در دوره متوسطه اول نظیر اتاق مستقل، کامپیوتر، دسترسی به اینترنت، نرم‌افزارها و منابع علمی برای راهنمایی شغلی دانش‌آموزان و...؛
- مشکلات ناشی از ارسال دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌ها، از جمله وقت‌گیر بودن تکمیل نمونه‌برگ‌ها، به‌روز نبودن عناوین فرم‌ها

۹۷/۲/۴ نشستی با حضور تعدادی از مشاوران شهر تهران در محل سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی برگزار نمود. در این جلسه، موضوعات متعددی مطرح شد که چکیده آن‌ها به شرح زیر به اطلاع خوانندگان محترم می‌رسد. علاوه بر این، با توجه به جایگاه قانونی اداره کل امور تربیتی و مشاوره وزارت آموزش و پرورش و مسئولیت آن در پاسخگویی، رؤس نظرات مشاوران برای همکاران محترم آن اداره کل نیز ارسال شده است تا نتایج اقدامات و پیگیری‌های خود در زمینه رفع مشکلات مشاوران را اعلام کنند. در ابتدای نشست یاد شده، دکتر علی‌اصغر احمدی سردبیر مجله رشد مشاور مدرسه ضمن خوشامدگویی به اعضای شورای برنامه‌ریزی مجله و مشاوران شهر تهران و تشکر از آنان برای حضور در این نشست، هدف از تشکیل جلسه را بیان کرد و گفت: «ما این جلسه را یک جلسه مقدماتی برای دریافت نظرات و دیدگاه‌های شما به‌عنوان مشاوران مدارس در پاسخ به چند سؤال در نظر گرفته‌ایم و می‌خواهیم از زبان شما بشنویم که در حال حاضر در مدرسه چه فعالیت‌هایی می‌کنید، از چه امکاناتی برای انجام وظایف خود برخوردارید، چه محدودیت‌هایی دارید، در موضوع هدایت تحصیلی – که از وظایف مهم مشاوران است

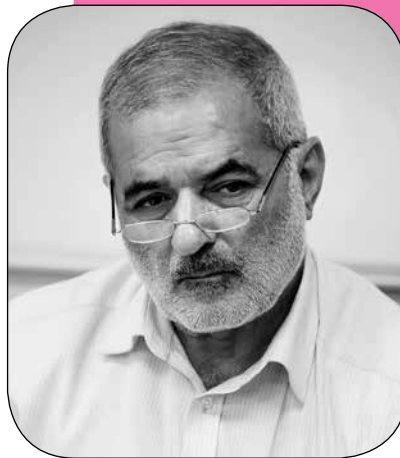

آزمون در کافی نت یا منزل و در نتیجه، نبود اطمینان به صحت اجرا و تردید در اعتبار بخشی نتایج حاصل، بی اطلاعی مشاوران از نتایج نهایی آزمون ها در انتخاب رشته دانش آموزان به رغم صرف زمان زیاد و ...؛

- ناکافی بودن آموزش های ضمن خدمت با تأکید بر این نکته که آموزش ها در حال حاضر صرفاً ارتقای حیطه دانش را در نظر دارند؛ در حالی که مشاوره، یک فن و مهارت است و تشکیل کارگاه های حضوری می تواند به مشاوران در اداره جلسات مشاوره و حصول نتیجه صحیح کمک کند؛
- مطلع نبودن مشاوران از ظرفیت ها و رشته های هنرستان های فنی و حرفه ای در مناطق برای راهنمایی دانش آموزان؛

(ارتباط مکاتباتی با جنس مخالف در فرم مشکلات رفتاری دانش آموزان و...)

- اختصاص نیافتن زمان کافی برای ارتباط مشاوران با دانش آموزان در مدارس پر جمعیت و در نتیجه، نبود شناخت کافی از توانایی ها، استعدادها و ویژگی های فردی آنان به ویژه در پایه نهم؛
- تدریس درس تفکر و سبک زندگی به روش هایی مغایر با اهداف مندرج در کتاب درسی و اختصاص یافتن بخش مهمی از ساعات موظف مشاور به تدریس این درس در مدارس پر جمعیت؛
- مشکلات ناشی از فرایند هدایت تحصیلی نظیر دسترسی نداشتن همه دانش آموزان به اینترنت به ویژه در مناطق محروم، نبود کامپیوتر، نبود امکان رفع ابهام از سؤالات در هنگام اجرای

خودکشی، و مصرف مشروبات الکلی اهمیت ویژه‌ای دارند.

جوابیه اداره کل امور تربیتی و مشاوره وزارت آموزش و پرورش به نظرات مشاوران

۱. با اجرای ساختار آموزشی ۳-۳-۶ و لزوم هدایت تحصیلی در پایان دوره اول متوسطه، مشاوران در سال ۱۳۹۵ در مدارس متوسطه اول سازماندهی شدند. در ضمن، با ابلاغ بخشنامه‌ای، تمامی استان‌ها ملزم گردیدند که مقدماتی را برای حضور مشاوران در مدارس متوسطه اول فراهم آورند؛ از جمله در اختیار قرار دادن اتاق مناسب، کامپیوتر و ملزومات اداری مورد نیاز که در مدارس بسته به شرایط و امکانات، متفاوت عمل شده است. تلاش اداره کل امور تربیتی و مشاوره بر این است که با مکاتبه با ادارات کل آموزش و پرورش استان‌های کشور، زمینه برای فراهم نمودن این امکانات در مدارس مهیا گردد.

۲. با اجرای الگوی جدید هدایت تحصیلی، به‌خصوص در پایه نهم، و الکترونیکی کردن فرایند هدایت تحصیلی و تکمیل نمودن برگ‌ها

- حذف آزمون‌های هوشی و بی‌اعتماد بودن به نمرات درسی و آزمون‌های پیشرفت تحصیلی معلم‌ساز در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان؛
- مشکلات ناشی از ثبت نشدن اسامی مشاوران شاغل در دوره متوسطه دوم در سیستم (ارزشیابی و...)
- آشنا نبودن مدیران دوره متوسطه اول با فعالیت‌های مشاوره‌ای و کم‌اهمیت تلقی شدن این خدمات در مدرسه؛
- غفلت از روند رو به رشد مسائل و مشکلات روانی-رفتاری دانش‌آموزان به علت کمبود زمان لازم برای مشاوره فردی و نبود امکان تفکیک مشکلات تحصیلی از مشکلات رفتاری و روانی. بدون تردید، تقویت سیستم ارجاع به هسته یا مرکز مشاوره و همچنین پاسخ‌گویی به مواردی که از سوی دبیران و کارکنان مدرسه به مشاور ارجاع می‌شود، نیاز به بررسی همه‌جانبه مشکل دانش‌آموز دارد و نمی‌توان اقدام به خودکشی دانش‌آموز را به بهانه وجود پست مشاور تحصیلی پی‌گیری نکرد. در حال حاضر، مواردی چون مصرف سیگار و سوءمصرف مواد مخدر، خون‌بازی، اقدام به

ساعات موظف ایشان از ۳۶ ساعت به ۲۴ ساعت تقلیل یافته است، حتماً باید ساعاتی را نیز به صورت موظف تدریس کنند. با هماهنگی با اداره کل امور اداری و تشکیلات، آن‌ها تا میزان ۱۰ ساعت به تدریس اشتغال می‌ورزند و به جهت ارتباط با دانش‌آموزان، مناسب‌ترین کتاب درسی برنامه درس تفکر و سبک زندگی است که ماهیت روان‌شناختی و مشاوره‌ای نیز دارد.

۵. براساس ارزیابی‌های واقعی و میدانی صورت پذیرفته، به رغم مشکلات فراوان در تکمیل آزمون‌های مشاوره‌ای و نمون‌برگ‌های هدایت تحصیلی به صورت برخط (آنلاین) خوشبختانه قریب به سه سال متوالی است که صددرصد دانش‌آموزان پایه نهم (هر سال یک میلیون نفر دانش‌آموز روستایی و شهری) با مدیریت و دلسوزی مشاوران و بسترسازی مناسب آن‌ها توانسته‌اند این فعالیت‌ها را در مدرسه و خانه انجام دهند و مجبور به استفاده از کافی‌نت‌ها، به صورت خیلی کم و انگشت‌شمار هم نیستند.

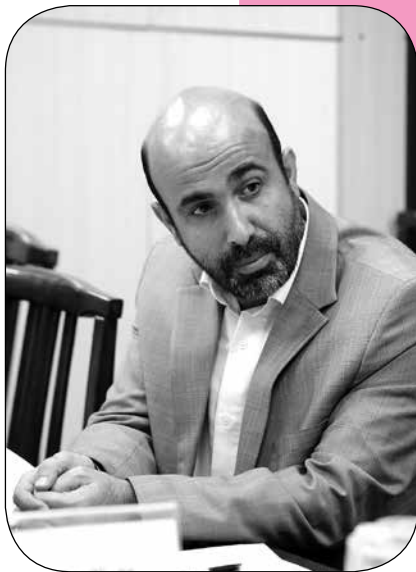
۶. این سخن کاملاً درستی است که آموزش‌های روان‌شناختی و مشاوره‌ای باید در قالب کارگاه‌های آموزشی و رو در رو صورت گیرند تا کارایی بالایی نیز داشته باشند. اما در شرایط کنونی، به سبب وجود محدودیت‌ها و برای صرفه‌جویی در منابع تخصیصی، استفاده از این آموزش‌ها به صورت مجازی تنها راه‌حل ممکن است. ۷. دریافت اطلاعات مربوط به ظرفیت شاخه‌ها و رشته‌های

و آزمون‌های مشاوره‌ای، مشکلاتی در زمینه راه‌اندازی در استان‌ها وجود داشت اما با آموزش و توجیه بیشتر و نظام‌مند نمودن تمام دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های مرتبط با امور مشاوره در سایت اداره کل امور تربیتی و مشاوره، به نشانی (m.pt.medu.ir) و چاپ کتاب برنامه‌ها و فعالیت‌های راهنمایی و مشاوره، این مشکلات تا اندازه زیادی رفع شده‌اند.

۳. براساس شاخص مصوب شورای عالی آموزش و پرورش و دستورالعمل ساماندهی نیروی انسانی ابلاغی به ادارات کل آموزش و پرورش استان‌ها، به ازای هر ۱۲ نفر یک ساعت فعالیت مشاوره‌ای به نیروی انسانی مشاوره تعلق می‌گیرد. رویکرد اصلی این اداره کل در ارائه خدمات مشاوره‌ای در مدرسه، خدمات مشورتی است و چنانچه دانش‌آموزی به اختلالات حاد رفتاری دچار باشد، مشاور و مدیر مدرسه باید او را به هسته مشاوره منطقه ارجاع دهد تا خدمات تخصصی در هسته‌ها و مراکز مشاوره صورت پذیرد. به منظور ارتقای شناخت مشاوران، پیشنهاد شده است که تا سقف ۱۰ ساعت از سرجمع ساعات موظف مشاوران به تدریس درس تفکر و سبک زندگی اختصاص پیدا کند تا تعامل بیشتری صورت پذیرد و شناخت بیشتری حاصل آید.

۴. براساس مصوبه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، از آنجا که مشاوران در طرح طبقه‌بندی مشاغل معلمان قرار گرفته‌اند و

از جمله دبیر همراه اندیشیده شده و در زمینه هدایت تحصیلی نیز براساس شیوه‌نامهٔ ابلاغی تسهیلاتی فراهم گردیده است.

۱۰. براساس دستورالعمل ساماندهی نیروی انسانی، ثبت ابلاغ مشاوران مدارس به ترتیب اولویت و ضرورت به کارگیری آنان در مدارس بدین صورت است: ابتدا با اولویت گروه اول (الف) در مدارس متوسطهٔ اول سازماندهی خواهند شد. ابلاغ گروه دوم (اولویت ب) برای هسته‌های مشاورهٔ مناطق و دبیرستان‌ها و هنرستان‌های متوسطهٔ دوم و ابلاغ گروه سوم (اولویت ج) برای مدارس ابتدایی صادر خواهد شد و تا زمانی که گروه اول تکمیل نشود، صدور ابلاغ در دورهٔ متوسطهٔ دوم (گروه ۲) امکان‌پذیر نمی‌باشد.

۱۱. تاکنون قریب به سی میلیون نفر ساعت دورهٔ توجیهی - آموزشی ضمن خدمت به صورت مجازی ویژهٔ مدیران و معاونان و دبیران متوسطهٔ اول در حوزهٔ راهنمایی و مشاوره و چگونگی هدایت تحصیلی گذرانده شده است...

۱۲. براساس شرح وظایف مصوب ابلاغی، شرح وظیفهٔ مشاوران در سه حوزهٔ راهنمایی و مشاورهٔ تحصیلی، راهنمایی و مشاورهٔ شغلی، و راهنمایی و مشاورهٔ سازگاری است. رویکرد کلی در مدرسه به دلیل تأمین نشدن نیروی انسانی مشاور در تمام مدارس، خدمات مشورتی است و سیستم ارجاع به هسته‌ها و مراکز مشاوره برای درمان مشکلات حاد رفتاری پیشنهاد می‌شود.

تحصیلی همه‌ساله از طریق کارشناسی‌های متوسطهٔ دورهٔ دوم مناطق براساس برآورد امکانات و نیازهای منطقه صورت می‌پذیرد. مشاوران عزیز برای آگاهی از این موضوع می‌توانند ضمن مراجعه به کارشناسی‌های متوسطهٔ مناطق، اطلاعات کافی به دست آورند و با توجه به آن با دانش‌آموزان مشاوره و آن‌ها را راهنمایی کنند.

۸. براساس پژوهش‌های صورت گرفته، یکی از بهترین ملاک‌های پیش‌بینی موفق انتخاب رشتهٔ تحصیلی دانش‌آموزان، استفاده از نمرات پایانی پیشرفت تحصیلی دروس است. سایر مؤلفه‌های مؤثر در هدایت تحصیلی نظیر استفاده از نظر والدین و دبیران جزء عوامل میانجی هستند که به دانش‌آموز کمک می‌کنند تا با توجه به ابزارهای استاندارد دیگری همچون چک‌لیست‌های توانایی و رغبت‌سنج تحصیلی - شغلی تصمیم مناسبی بگیرند.

در نهایت، بهترین شیوهٔ هدایت تحصیلی، مشاورهٔ فردی با دانش‌آموز براساس ملاک‌های مذکور است.

۹. براساس دستورالعمل ارسالی از سازمان استثنایی، شیوهٔ فراگیر و تلفیقی که منطبق بر تحقیقات و پژوهش‌های بین‌المللی نیز هست، این امکان را فراهم می‌آورد که برخی از دانش‌آموزان استثنایی که از نظر جسمی شرایط نسبتاً مناسب‌تری دارند، در کنار دانش‌آموزان عادی مشغول به تحصیل شوند تا روال طبیعی زندگی در جمع را بیاموزند که البته برای آموزش آن‌ها، تمهیداتی